ALMANYA'DAKİ TÜRKLERDE SOSYAL YAŞAM, DİL, KÜLTÜR VE EDEBİYATLA İLGİLİ GELİŞMELER

Developments Concerning Social Life, Language, Culture, and Literature among the Turkish immigrants in Germany

Développements sociologiques, linguistiques, culturels et littéraires chez les Turcs d'Allemagne

Doç. Dr. Şerife YILDIZ*

ÖZET

"1960/lı yıllarda Almanya II. Dünya Savaşı sonrasında yaşamış olduğu ekonomik kalkınma sonucunda iş gücünü karşılamak üzere Türkiye ve diğer bazı ülkelerle "iş gücü antlaşması " yapmıştır. Bu antlaşma sonucunda Almanya'ya işçi göçü başlamış ve her geçen gün bu sayı artmıştır. 43 yıllık süreç içerisinde aile birleşimi gibi kazanılan haklar sonucunda yerleşim oranı daha da artmış ve artık "misafir işçi" kavramı yerini "yerleşik işçi" ye bırakıştır. İkinci ve üçüncü kuşağın Almanca bilgileri, Almanya'ya kültürel açıdan uyumları, eğitim durumları birinci kuşaktan farklı olduğu için arz ve talepler de değişmiştir. Bu arz ve talebin değişmesi sonucunda gerek ekonomik açıdan gerekse edebiyat, güzel sanatlar ve siyaset bilimi alanında aktif anlamda yer alınmaya başlanmış ve bu da "misafir işçi" profilini olumlu yönde değişimini sağlamıştır.Değişen bu profil ile roman, hikaye, hiciv yazarları hatta oyuncular ve film yapımcıları yetişmiştir. İlgili çalışma Almanya'da yaşayan Türklerin 43 yıllık süreç içerisinde kültürel anlamda değişimleri ve ilgili alanlarda yapmış oldukları gelişimleri hakkında bilgi vermektedir.

Anahtar Kelimeler

Almanya'daki Türkler, kültürel yaşamları, göçmen edebiyatı

ABSTRACT

In the 1960s Germany signed "labour power agreements" with Turkey and other countries in order to overcome problems regarding economic development after World War II. This resulted in the migration of labour power to Germany in great numbers. The following 43 years also witnessed another wave of migration due to rights such as family reunification granted to the immigrants, so that the previous "guest worker" became a "resident worker". The second and third generations of Turks in Germany could adapt much better to their cultural environment, and their level of knowledge and education has led to a supply and demand situation that is very different from that of the first generation. This is also the reason why the new generations could become much more active in economics, politics, and in the arts and crafts. By means of these activities the profile of the "guest worker" has improved so that there now exist a considerable number of Turkish writers, poets, actors and actresses, and film producers living in Germany. This study aims to present these 43 years of cultural change and the cultural development of the Turks in Germany.

Key Words

Turkish immigrants in Germany, their cultural life, immigrant literature

1960/lı yıllarda Almanya II. Dünya Savaşı sonrasında yaşamış olduğu ekonomik kalkınma sonucunda başta Yunanistan ve İspanya olmak üzere başka ülkelerle iş gücü talebini karşılamak üzere "iş gücü alımı" antlaşması imzalamıştır. 1961 yılında Türkiye ile imzalamış olduğu bu anlaşma sonucunda ilk etapta 6800 Türk işçisi Almanya'ya gitmiş ve ilk başlarda yavaş ilerleyen bu göç 1963 yılında Türkiye ve o zamanki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu arasında imzalanan ortaklık anlaşmasından itibaren ivme kazanmıştır. Bu dönem içinde

* Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi

henüz ihracatı ve turizmi bugünkü kadar gelişmemiş olduğu için, işçi dövizlerinin önemli bir potansiyel kaynak oluşturduğunu söylemek mümkündür. Belli bir süre çalışıp yaptıkları birikimle kendi vatanlarında yatırım yapma zihniyetinde olan bu işçiler zihniyetleri doğrultusunda misafir işçi olarak isimlendirilmiş 43 yıl süre ile hala dönememişlerdir. Yani artık misafir işçi olmaktan çıkmış yerleşik işçi haline gelmişlerdir. 1973 yılında işçi alımı durdurulduktan sonra yabancı işçi sayısında düşüş beklenirken 1974'de aile birleşimi kanunuyla misafir işçiler geride kalan aile bireylerini getirmişler ve bu sayı yükselişe geçmiştir. 1961 yılındaki 6800 sayısı 1975 yılında 1 Milyona ulaşırken 1998 yılı itibariyle bu sayı 2 Milyonu aşmıştır**.** Almanya'ya gelen bu ilk misafirlerin çoğunu erkekler oluşturduğu için Alman iş pazarına kadınlar aile birleşmesi sonucu girmişlerdir. Böylelikle heterojen bir yapıya ulaşan nüfus aile birleşimi dışında yapılan evliliklerle genç nüfus sayısı artmıştır Federal İstatistik Dairesinin 1997 yılında yapmış olduğu araştırmalar aşağıdaki verileri göstermektedir.

Yaş Kategorileri	Toplam Nüfus	Erkek	Kadın
55-60	106.57	67.813	38.344
60-65	59.256	39.455	19.801
65 ve üstü	36.289	21.028	15.261

(Türkiye Araştırmalar Merkezi, Institut an der Universität Essen, 2000)

1983 yılında çıkarılan geri dönüş yasası ile bir çok yabancı işçiye geri dönmesi için Federal Alman Hükümeti tarafından teşvik primleri verilmiş fakat beklenenden daha düşük sayıda geri dönüş olmuştur. 1993 verilerine göre sayıları 2 Milyonun üzerinde olan Türklerin sadece % 20'si Türkiye 'ye geri dönmeyi planlamaktadırlar. Geriye kalan % 80 artık Almanya'yı bir vatan olarak benimsemiş ve yatırımlarını ona göre yapmaya başlamışlardır.

Yurtdışına göçün nedenlerini yoksulluk ve işsizlik, siyasi nedenler, ailevi nedenler, merak ve macera, öğrenci olmak ya da yaşama koşullarını iyileştirmek şeklinde sıralayabiliriz. Çoğunluğu ise hayat standartlarını yükseltme amacı ile gelmişlerdir. Ancak zaman geçtikçe daha önce Türkiye'de amaçlamış oldukları iyi hayat standardını Almanya'da sürdürmüşlerdir. Bunlar Almancı olarak Türkiye'de yeni bir başlangıç yapmak isteyen Almanya'yı ikinci bir vatan olarak gören yeterince para biriktiremediğini düşünüp çalışmaya devam eden Almanya'daki sağlık sisteminden memnun olup, genellikle bu sebeple orada hayatını devam ettiren Almanya'daki ekonomik koşulların ve toplum Düzeni'nin olumlu olmasından dolayı orada kalmak isteyenlerdir. Almanya'nın Toplum Düzeninin adil olup olmadığına dair durum Konrad Adenauer Vakfının yapmış olduğu aşağıdaki anket sonucunda açıkça görülmektedir.

43 yıllık süreç içerisinde aile birleşimi sonucunda ailesine ve çocuklarını orada evlendirme sonucu torunlarının olması ve orada ailesini bırakıp gitme zihniyeti zor geldiği için dönmemelerini gerektiren bunun gibi bir çok seçenekler vardır. Artık kendilerini Almanya'daki sistemin parçası olarak gören Türkler öncelikle sistemden hoşnut olmak ve artık Türkiye'ye gittiğinde yabancı olma korkusu endişesiyle dönmeyi düşünmemektedirler. Geri dönenlerin gerekçeleri ise ya memleket ve akraba özlemi ya da geçiminin Türkiye'de kendine daha ucuza mal olacağı düşüncesi oluşturmaktadır. Bu düşünceler doğrultusunda haklarını ve imkanlarını büyütmek için Alman Vatandaşlığı talebinde bulunan Türkler bu geçiş ile vizesiz seyahat etme özgürlüğüne, seçme ve seçilme hakkına sahip olmuş, bunlar sonucunda enteg-

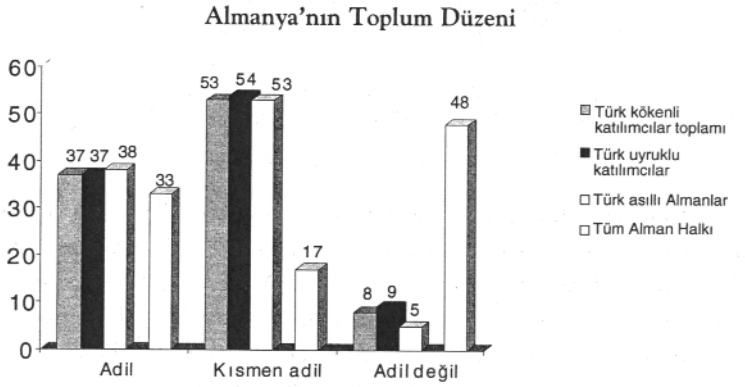

Kaynak: 2001 yılında Türk kökenli vatandaşların kendi evlerinde yapılan anket.

Soru: Almanya'nın toplum düzeni hakkında ne düşünüyorsunuz? Size göre Almanya'nın toplum düzeni genel olarak adil/adil değil/kısmen adil, kısmen adil olmayan bir düzen mi?

(Konrad Adenauer Vakfı, Dr. Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff, Almanyadaki Türkler, 2001, S. 9)

rasyonu ve bürokratik işlemleri kolaylaşmıştır. Aşağıda Konrad Adenauer Vakfı'nın yapmış olduğu bir anket bu sözünü ettiklerimizin en iyi göstergesidir.

Hatta olası bir savaş durumunda Almanya'yı aşağıdaki değerlerin gösterdiği gibi savunacak kadar benimsemiş olan Türkler sonuçta yine yabancı konumundadır.

Tabii bu geçişi onaylamayıp Alman vatandaşlığına geçmeden de iyi yaşadığını savunan insanlar da var. Ayrıca sırf vize almak için ya da bürokratik işlemlerin kolaylaşması için bu geçişi saçma bulan ve Türkiye'deki mallarından vazgeçmeyi göze alamayan hatta bu fikre hiç sahip olmayan Türkler de bulunmaktadır. 1960'lı yıllarda göçen ilk işçi-

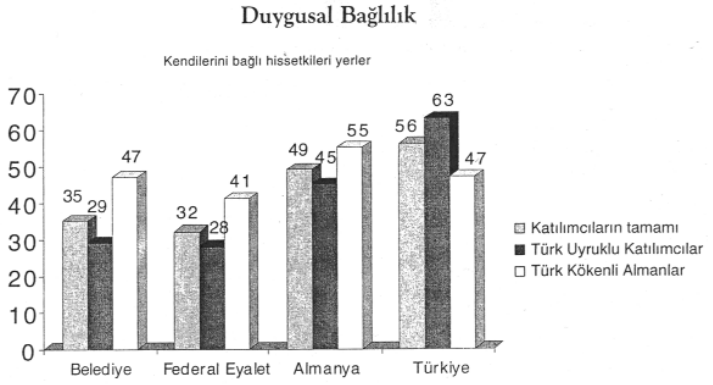

Kaynak: 2001 yılında Türk kökenli vatandaşların kendi evlerinde yapılan anket.

Soru: Şimdi de sizin kendinizi belediyenize (Federal Eyalet/Almanya/Türkiye) ne kadar bağlı hissettiğinizi öğrenmek istiyoruz.

Cevaplar şu şekilde özetlenmiştir: oldukça/güçlü ve biraz/hiç.

(Konrad Adenauer Vakfı, Dr. Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff, Almanyadaki Türkler, 2001, S. 7)

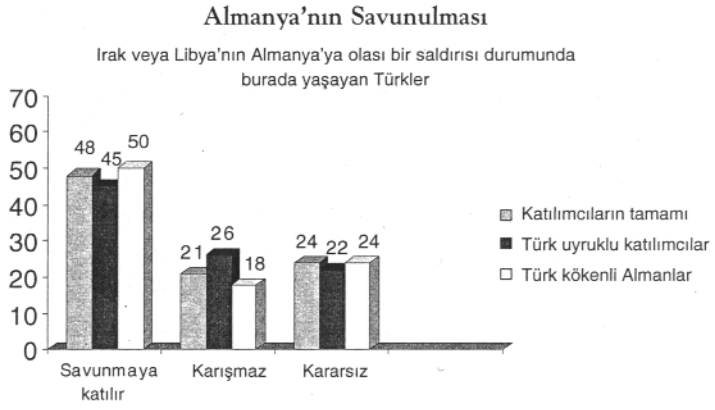

Kaynak: 2001 yılında Türk kökenli vatandaşların kendi evlerinde yapılan anket.

Soru: Varsayalım, yabancı bir ülke –örneğin Libya ya da Irak– Almanya'ya karşı saldırıya geçecek olursa; sizce bu durumda Almanya'da yaşayan Türkler Almanya'nın savunulmasına katılmalı mı, yoksa bu işe hiç karışmamalı mıdır?

(Konrad Adenauer Vakfı, Dr. Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff, Almanyadaki Türkler, 2001, S. 13)

lerin çoğunluğu Türkiye'de Devlet Kurumunda ve Serbest çalışanlardan ve çalışmayanlardan oluşmaktaydı. 1990 yılından sonra Almanya'da yaşanan endüstrideki üretim azlığı sonucunda bu alanda çalışan bir çok işçi işten çıkarılmış ve işsiz kalanla yabancıların sayısı 176.000'e ulaşmıştır. 1996 yılından sonra işten ayrılma gerekçeleri olarak erken emeklilik, tazminatlı istifa, hastalık sebebiyle çıkış, iş yerinin kapanması sonucu alınan tazminat ya da iş yerinin kapanması sonucu. çıkış oluşturmaktadır. Emeklilik şartlarını yerine getirip emekli olanların sayısı oldukça düşük. Almanya'nın birleşmesi sonucunda Almanların gerek çalışma hayatlarına gerekse yaşam koşullarına yansıyan bu durum Türkleri de etkilemiştir. Çünkü bu birleşmeyle ucuz iş gücü potansiyeli artmış, rekabet arttığı için çalışma koşulları zorlaşmıştır. Yaşam pahalılaşmış, issizlik artmış, gençlerin eğitim imkanı zorlaşmış hatta ortadan kalkmıştır. En önemlisi işsizlik ve Avrupa kökenli işçilerin daha düşük ücret karşılığı çalışmayı kabul etmeleri sonucunda yabancı ucuz işçi tercih edilmez olmuştur. Hatta bu birleşim sonucunda yabancıların işverenin gözündeki değerleri düşmüş ve zor elde edilmiş mesleki birikim ve yıllık deneyimleri sonucunda daha önce sahip oldukları yüksek tüketim alışkanlıkları değişmiştir. Bunun sonucunda harcamalarda kısıtlamalar yapılmış, alışveriş mağazalardan değil bit pazarlarından yapılmaya başlanmış olup hatta indirimli satışlar beklenmektedir. Hatta daha önce düzenli olarak izne gelen gurbetçiler para biriktirecek durumları kalmadığı için artık düzenli olarak izne gelememektedirler. Gerek maddi gerekse manevi anlamda çocuklarının bakımına muhtaç durumuna gelen misafir işçi sıfatındaki gurbetçiler ilk parlak yıllarını geride bırakmış gıda, kira ve yan masraflar dışında (sigorta vergileri, aidatlar, sağlık) keyfi harcamalardan kaçınmışlardır. Bir zamanlar kendileri dışında akrabalarının da bakımını üstlenmiş olan bu gurbetçilerimiz çoğu bakıma muhtaç duruma gelmişlerdir. 1990 önce-

si dışarıda yemek yemek, Türkiye dışındaki ülkelere seyahate gitmek, sürekli araba değiştirmek gibi lükse sahip gurbetçilerimiz için artık temel ihtiyaçlar dışındaki her şey lüks olmuştur. Bunun başka bir nedeni de ev sahibi olmak isteğinden kaynaklanmaktadır. Dolaşım, kalp, iskelet, solunum yolları, romatizma, şeker, stres, depresyon gibi rahatsızlıklara maruz kalan bu kişilerin amaçlarını sağlıklı yaşamak, giriş çıkış yapmak, geleceğe güvenle bakmak ve çocukların geleceğini güvence altına almak oluşturmaktadır. Yine aşağıdaki istatistik değerler bu konuda somut bilgiler vermektedir.

Boş zamanlarını bahçede sebze yetiştirerek, ibadet edecek, dernek faaliyetlerinde bulunarak ve kahveye ve doktora giderek değerlendiren Türkler tek dayanağı olan aile birleşimiyle getirmiş oldukları yada büyüyen çocuklarını orada evlendirip, onlarla 2. ve 3. nesile kadar gelmişlerdir. En çok yatırım biçimi, bir zamanlar Türkiye'ye kesin dönüş yapma planlarıyla gelmiş oldukları Almanya'da artık zihniyetleri değişmiş

Geleceğe Güven/Geleceğe bakışlar ve Çocukların Geleceğine İlişkin Beklentiler

Geleceğe Güven / Geleceğe bakışlar:

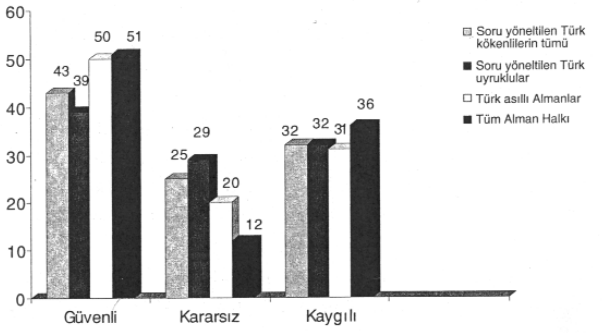

Soru: Şöyle bir geleceği düşündüğümüzde: Geleceğe daha ziyade güvenle mi yoksa kaygıyla mı bakıyorsunuz?

Kaynak: Türk kökenli aileler arasında 2001'de yapılmış olan kendi anketimiz ve Infratest/dimap Mayıs 2001.

Çocukların Geleceğine Ilişkin Beklentiler

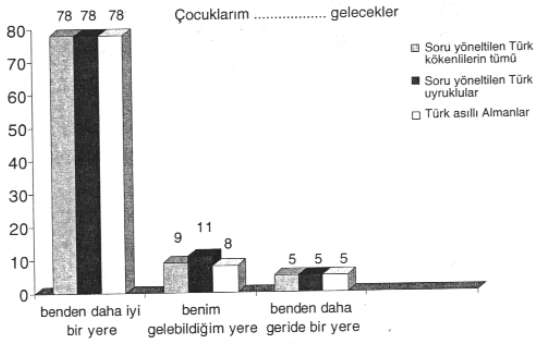

Soru: Çocuklarımızın Almanya'da, sizden daha mı iyi, daha mı geri, yoksa sizinkiyle aynı yere mi gelecekleri hakkında ne düşünüyorsunuz?

Kaynak: Türk kökenli aileler arasında 2001 'de yapılmış olan kendi anketimiz.

(Konrad Adenauer Vakfı, Dr. Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff, Almanyadaki Türkler, 2001, S. 22)

Türkiye'ye dönmekten ziyade Almanya'da yatırım yapma, bankada nakit para ve hisseye sahip olma oluşturmaktadır. Almanya'daki Türklerin Mal ve Mülk Edinimine dair bilgi aşağıdaki tablodan, daha net görülmektedir.

Yıl	Konut Sayısı
1996	54.000
1999	96.000
Toplam Artış	%78.1

(Türkiye Araştırmalar Merkezi, Institut an der Universität Essen, 2000)

Yaşanan problemler ise hala devam eden memleket özlemi, haklarının yenildiğini düşünmek, işsizlik, Almanlaşmaları, Türk toplumu içinde dinin radikalleştirilmesi, dil sorunu, sağlık sorunları, özellikle de Almanların ayrımcı tutumları gibi özetlenebilmektedir. Aşağıdaki istatistik çizelge Türk uyrukluların ayrımcılığa ilişkin deneyimlerinin oranının Türk asıllı Almanlara oranla daha yüksek olduğunu gösterirken, Türk kökenlilerin ise Türk uyruklularla neredeyse paralel fikirde oldukları gerçeğini ortaya çıkarmaktadır.

1950- 1960'lı yıllarda her köşesinde işçiye ihtiyacı olan Almanya'da bugün 3.7 Milyon işsiz bulunmaktadır. Bunların çoğunluğunu yabancılar oluşturmaktadır. Daha önce söz ettiğimiz üzere 1973 kasım ayı sonunda ekonomik ve enerji krizi sebebiyle iş yerleri duran Almanya 27 sene sonra 2000 yazında yeni bir başvuru kapitali kabul etmiştir. Çünkü bilgisayar alanında Yüz binden fazla uzmana ihtiyaç oluşmuş ve Başbakan Gerhard Schröder'in onayıyla da ilgili alanda yirmi bin yeşil kartlı uzman alınmıştır. Bu yeşil kartlılar nitelikli eleman olmalarına rağmen, işçilerle aynı haklara sahip olmuşlardır. Çalışma ve oturma müsaadelerinin süreli olması bu haklardan bazıları. Haklar aynı olsa da artık misafir işçi profili değişmiş nitelikli eleman onun yerini almıştır.

Bu ve bunun gibi sebeplerle artan göçmen sayısı Almanya ve Diğer Avrupa Ülkelerinde yabancılarla ilgili yasalarda düzenlemeler yapmayı zorunlu kılmış, ve düzenlenen yasalar sonucunda ya-

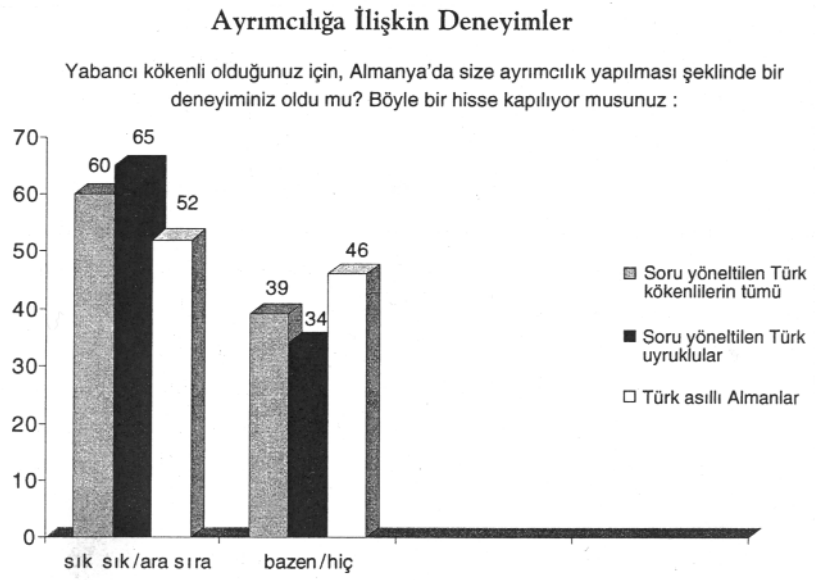

(Konrad Adenauer Vakfı, Dr. Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff, Almanyadaki Türkler, 2001, S. 11)

bancılar daha fazla haklara ve yasal güvenceye sahip olmuşlardır. 1991 yılında yabancılar yasasında yapılan değişiklikle vatandaşlığa geçiş kolaylaştığı için misafir işçi yerini vatandaşlığa bırakmıştır. Aşağıdaki Tablodan da bu durum açıkça görülmektedir.

İşçi Statüsünden Vatandaşlık Statüsüne Geçişler

	1982	1995	1990	1998
Geçiş Yapan Yabancılar Sayısı	39.280	313.606	101.377	291.331
Türklerin Yüzdesi	%1.5	%10.5	%2	%20.5

(Türkiye Araştırmalar Merkezi, Institut an der Universität Essen, 2000)

1999'daki yeni vatandaşlık yasası ile de 319.000 Türk Alman Vatandaşı olmuştur. Bugün Almanya'da halen 2.4 Milyondan fazla Türk kökenli nüfus bulunmaktadır. Bu düzenlemeler politik ve sosyal yapıya da yansıyarak ikinci ve üçüncü kuşağın söz sahibi olmasını sağlamıştır. Artık Türkler kendi taleplerini özgüvenle dile getirmektedir. 2001 yılında Türk kökenli vatandaşların kendi evlerinde yapılan anket sonucunda demokrasiye olan tutumlarını ve memnuniyetlerini gösteren sonuç bu özgüvenin de kaynağını ve Almanya'da yerleşme ne-

Demokrasiye İlişkin Tutumlar

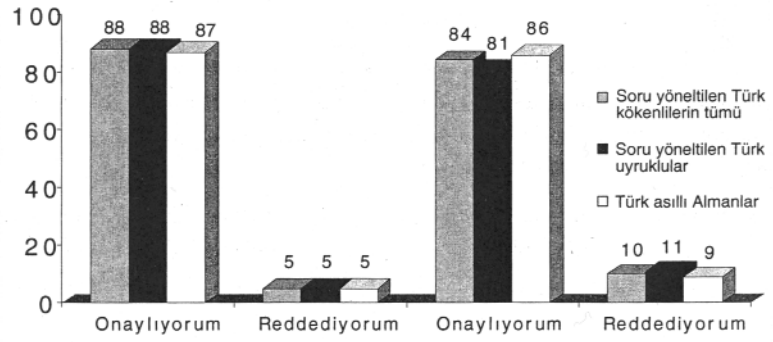

Kaynak: 2001 yılında Türk kökenli vatandaşların kendi evlerinde yapılan anket.

Almanya'daki Demokrasiden Memnun Olma Durumu

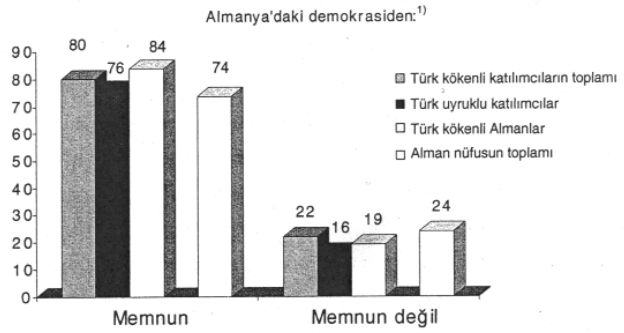

(Konrad Adenauer Vakfı, Dr. Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff, Almanyadaki Türkler, 2001, S. 10)

denlerini, yatırımlarını buraya yapma nedenlerini yansıtmaktadır.

Aşağıdaki tablo 2000 yılında Türkiye Araştırmalar Merkezi tarafından yapılan bir araştırma sonucunda elde edilen yaş dağılımına ait istatistik değerleri göstermektedir.

	0-18 Yaş	18-35 yaş	35-60 yaş	60 ve üstü
Toplam Nüfus	700.000	800.000	500.000	100.000
Türk Nüfusu İçinde Oranı	%33	%37.5	%25	%4.5

Sayılardan da görüldüğü üzere genç nüfus çoğunlukta olup, bunların Almanya'da sosyalizasyon sürecini başarılıyla tamamladığı olduğu sonucuna varılmaktadır. Bu genç kuşağın Almanya'ya bakışı ve buradaki beklentileri, sayıları 100.000'i bulan 60 yaşının üstündeki kuşaktan farklı olduğu için işten ziyade meslek eğitimi, Üniversite gibi eğitim süreçlerine yönelmiş bu sayı Üniversitelerde 24.000'e ulaşmış ve avukat, doktor, mühendis gibi eskiden hayal olan meslek grupları edinimine dahil olmaya başlamışlardır.

Yıl	Türk öğrenciler	Yabancı Öğrenciler
1980	317.509	638.301
1985	331.592	667.200
1990	363.206	779.662
1995	378.962	913.238
1999	408.712	936.700

(Bundesministerium für Bildung und Forschung: (Hg.) Berufsbildungsbericht 2000. Berlin 2000)

İlk ve Orta Öğrenimde Öğrenci Sayısı	Üniversitesi Öğrenci Sayısı
550.000	24.000

Ancak maalesef hala Hauptschule diploması alarak 9 veya 10 yıllık temel eğitimini bitirip çıraklık eğitimi ile bir işyeri arayan geçlerimizin oranı %61 gibi yüksek bir değerdedir.

• 2001 yılında çıraklık eğitimi alan Türk gençlerinin sayısı 37165 iken bu sayı 2003 yılında 30033'e düşmüştür. Bu başarı değil aksine bir başarısızlığın göstergesidir. Çünkü aradaki bu farkı oluşturan gençler ne çıraklık eğitimi görmüş ne de Üniversiteye gitmektedir. Genel anlamda bir bilgi vermesi açısından Almanya'daki yabancı öğrencilerin durumunu aşağıdaki şekilde gösterebiliriz.

• Yabancı kökenli öğrencilerin %44 ü Türkiye kökenlidir.

• Yabancı kökenli öğrencilerin % 50 den biraz fazlası Almanya doğumludur.

• 1999/2000 öğretim yılında yabancı öğrencilerin %48'i Hauptschule'ye gitmektedir.

• Alman öğrencilerde bu oran % 21dir.

• Yabancı öğrencilerin Sonderschule'ye gitme oranı % 13.5 iken Alman öğrencilerde bu oran %8.9dur.

• Yabancı kökenli öğrencilerin almış oldukları diplomaların başında % 40 ile Hauptschule diploması gelmekte. Bu oran Alman öğrencilerde % 20.9

• Realschule diploması alan yabancı öğrencilerin oranı % 32.7dir.

• Yüksek okul yada üniversiteye gidebilmek için yeterli diploma alanların oranı ise %12.2. bu oran Alman öğrencilerde % 26dır.

• Sadece 1999 senesinde 81.000 öğrenci okulu başaramadığı için, okulu bıraktı.

Zamanla Almanya'daki Türk toplumunun yapısı, tekdüze bir işçi düzeyinden çok boyutlu birey topluluğuna dönüşmüştür. Tüketim davranışı ve tasarruf oranı, artan eğitim düzeyi ve sürekli düzelen Almanca bilgisi, toplumsal örgütlenme ve Alman siyasi partileri içerisinde giderek artan politik angajman, bütün bunların da ötesinde, kalıcılık konusunda yapılan kamuoyu yoklama sonuçları artık Türk toplumunun çoğunluğunun yaşam merkezi olarak yeni va-

tanları olan Almanya'yı göstermiştir. Bir sosyal sigortalı olarak çalışan 569.000 Türk artık kendi işyerlerini kurmaya başlamış ve işçi profili değişmiştir. Sosyal güvence altında işsizlik parası, çocuk parası, sosyal yardım gibi gelirlerden işsiz bile olsa aç kalmayacağını belirten Türklerin yanısıra, son 43 yıllık süreç içerisinde kendi iş yerlerini kuranların sayısı da artmıştır. Onları buna iten neden ise Almanların Türklerin kendilerine özgü tüketim alışkanlıklarına cevap verememesinden kaynaklanmaktadır. Bu ihtiyaç doğrultusunda kısa süre içinde Türk dükkanları, seyahat acentaları, berber salonları, video mağazaları açılmaya başladı. Kısacası 80'li yıllarda çok hızlı bir gelişme kaydeden Türk toplumunun buna paralel olarak Almanya'ya bakış açısı da değişiyor ve Almanya'da kalmak isteyen Türklerin sayısı hızla artıyordu. Türkiye'de refah düzeyi yüksek bir şekilde yaşamak için biriktirmiş oldukları paraları burada serbest çalışma hayatına atılarak değerlendirmeye başladılar. 1985 yılında Türk işletmecilerinin toplam yıllık cirolarını 17.2 Milyar DM iken, 1999'da 50.3 Milyar DM. olduğunu gösteren aşağıdaki tablolar bu konu hakkında yeterince fikir verecektir.

1983 yılında Türk işadamlarının toplam sayısı 10.000'ni bulmuştur:

Yıllar	Toplam İşadamı
1983	22.000
1995	40.500
1999	55.200
Son on yıl içindeki artış	%90

İşletme Başına yatırım Miktarı

Yıllar	Yatırım Miktarı
1985	173.000
1999	224.000

Toplam Yatırım Hacmi

Yıllar	Yatırım Miktarı
1985	3.8 Milyar DM
1999	12.4 Milyar

Türk İşletmelerinde İstihdam

Yıllar	Yatırım Miktarı
1985	77.000
1999	293.000

1999 Yılındaki Türk İşletmelerin Sektörel Dağılımı

Sektör	Dağılım
Pazarlama	%36
Gastronomi	%24.2
Hizmet	%19.8

(Türkiye Araştırmalar Merkezi, Institut an der Universität Essen, 2000)

Türk İşletmelerinin Sayısal Gelişimi (1975-1996)

Yıl	Sayı	Artış Oranı (%)
1975	100	-
1976	950	850
1977	2200	131,6
1978	4100	86,4
1979	7500	82,9
1980	10000	33,3
1981	11500	5,0
1982	11500	9,5
1983	12500	8,7
1984	15600	24,8
1985	20100	28,8
1986	23000	14,4
1987	25500	10,9
1988	28000	9,8
1989	29000	3,6
1990	33000	13,8
1991	34000	3,0
1992	35000	2,9
1993	37000	5,7
1994	39000	5,4
1995	40500	3,8
1996	42000	3,7
2000	49500	-

(Türkiye Araştırmalar Merkezi'nin Projeksiyonu)

Almanya ve Avrupa'daki Türk Kökenli Girişimcilerin yapmış olduğu (ATİAD) araştırma sonuçları ve yukarıdaki istatistik değerler, Almanya'da Serbest çalışanların oranının 1970'de %1 iken, 1999'da %6.7 ye ulaşmış olduğu göstermektedir. Bu oranın 2010 yılında %9'a ulaşacağı tahmin edilmektedir. İşyeri sahiplerinin sayısı 1970'de 3000 iken 1999 da 55.000'e ulaşmıştır. Türk firmalarında hızla artan işyeri sayısı, 1999'da 293.000 olmuştur. Daha önce belirtildiği

üzere Türk firmalarının yıllık ciroları 1999'da 50 milyar Mark olmuş ve 1970'de yarım milyon olan Almanya'daki Türklerin sayısı da 1999'da 2.49 milyona ulaşmıştır. (KPMG analizi, Türkiye Araştırmalar Merkezi (TAM))

Almanya, Türkiye'nin ticaret yaptığı ülkelerin en başında gelmekte, Türkiye ise Almanya'nın dış ticaret partnerleri sırlamasında 18. sırada yer almaktadır. Ekonomik ilişkilerdeki ikinci dayanağını, Türkiye'deki Alman Firmaları oluşturmaktadır. Türkiye'deki Türk işletmecilerin Almanya'da bir ayağının bulunması da Almanya'daki Türk Firmalarının, yani Almanya'da kurulmuş olan Türk kökenli şirketlerin kalkınmasına olanak sağlamaktadır. Almanya'da yer alan Türk kökenli şirketlerin çekirdek pazarları ve ticari etkinliklerinin odak noktası Almanya olmakla birlikte, bunlar Türkiye'yi de ikinci ana Pazar olarak kullanmaktadırlar. Hatta Alman şirketlerinin finansman işlevini üstlendiği Türk firmalarının ise geniş Pazar avantajlarını ortaya koydukları stratejik ortaklık da oluşmuştur. İlk olarak 60'lı yılların başında kurulan ve yukarıda da söz ettiğimiz üzere öncelikle kendi yurttaşlarının beklentileri yönünde hizmet üreten bu işletmelerin söz konusu gelişimi önümüzdeki yıllarda yapılacak olan yatırımların habercisidir. O zamanların Türk girişimciliği, sabit bir müşteri kitlesi tarafından alışveriş yapılan bakkal dükkanları, aşçı, fırıncı, kebapçı, büfeden ibaret iken, bugün Alman işletmecilerle rekabet edecek noktaya gelmiş firmalardan oluşmaktadır.

1999 yılından itibaren Almanya'da 55.000 Türk serbest girişimci faal durumda olmuş ve Türk nüfusunun %6.7 si girişimci konumuna gelmiştir. Bu gelişme son 30 yılda Türklerin hangi konuma geldiklerini çok iyi göstermektedir. Her bir işletmede 7.9 eleman çalışmaya başlamış. Eğer Alman işverenlerin çalıştırdıkları 13 olan eleman sayısı göz önüne alınırsa, durum daha iyi anlaşılabilir. Türk firmaların büyük bölümü perakendeci dükkan veya küçük işletmelerden oluşurken bunların %8 ini orta, %1 ini ise büyük boy işletmeler oluşturmaktadır. Her ne kadar bakkal ve lokantacılık sektörü büyük ölçüde ağır basan sektörlerse de imalat ve inşaat gibi sektörler de etkinlik göstermekteydi. Türk serbest girişimcilerin yeni ekonomik alanlarda faaliyet gösterdiklerine dair bilgi aşağıda açıkça görülmektedir.

Çeşitleme: Türk serbest girişimcileri yeni ekonomi alanlarında faaliyet gösteriyor

Ekonomi alanları	**1999**
Perakende ticaret	19,800
Toptan ticaret	4,400
Otel ve lokantacılık sektörü	13,310
Hizmetler, serbest meslek ve diğerleri	10,890
İnşaat sekötrü	1,320
El sanatları	4,070
İmalat sektörü	1,210
Toplam	**55,000**

(KPMG analizi, TAM, Almanya ve Avrupa'daki Türk Kökenli Girişimciler (ATİAD), S. 16)

Bugün Almanya dışında Avrupa Birliği ülkelerinde çalışan Türk nüfus toplam 1.18 milyondur. Bu birlik içerisindeki serbest girişimci Türk sayısı 73.200 dür. 366.000 işyeri yaratan Türkler bunun %80nini Almanya'da kurmuşlardır.

43 yıl sonra Almanya'da ne değişti diye bakacak olursak, ikinci ve üçüncü kuşağın Almanca bilgisi ve Almanya'ya kültürel açıdan uyumları, eğitim durumları birinci kuşaktan farklı olduğu için arz ve talepleri de farklılaştı. Yukarıda söz ettiğimiz meslek grupları yanında artık ne istediğini bilen bir kuşak yetiştiği için yetenekleri doğrultusunda edebiyata, güzel sanatlara ve siyaset bilimine yönelerek kendilerini geliştirmiş

hatta çeşitli sanat alanlarında ödüller alarak kendilerini edebi anlamda da kanıtlamışlardır. Türkler Parlamentoda ve eyalet meclislerinde milletvekilleri çıkarmış ve 43 yıllık süreç içerisinde işçi ve işçi çocuğu olarak adlandırılmaktan kurtulmuş, seçkin kesimde yer almaya başlamışlardır. Çıkmış oldukları ve adapte olmak zorunda kaldıkları toplumda yaşamış oldukları zorlukları, bunların yaşantılarına yansımasını kısacası öyküsel öğeleri edebiyata yansıtan önemli edebiyatçılar yetiştirmiştir. Fakat bu edebiyatçılarımız Alman edebiyat tarihçileri açısından ise yine de "Göçmen Edebiyatı" kategorisi içinde kalmaktadırlar.

"Migrantenliteratur" şeklinde tanımlanan "Göçmen Edebiyatı" yazarları hakkında bilgi vermeden önce bir edebi akım olan Göçmen edebiyatı hakkında bilgi vermek istiyorum. Göçmen edebiyatı yukarıda da belirttiğimiz üzere Almanya'da yaşayan yabancı yazarlar tarafından oluşturulmuş bir edebiyat türüdür. "Bu edebiyat türü misafir işçi (Gastarbeiterliteratur) yada mağdurların edebiyatı (Literatur der Betroffenen) şeklinde de adlandırılmakta olup ya Almanca ya da ilgili dilde yani Türkçe yazılmaktadır." (Baytekin 1993. S. 12)

"Göçmen Edebiyatı" Almanya'daki Türklerin dolayısıyla (yabancıların) yaşam biçimlerini, vatanlarına olan özlemlerini, entegre olma aşamasında karşılaştıkları zorlukları, "yabancı" olarak girmiş oldukları sınıfı, gerek komedi gerekse trajikomedi anlatım üslubuyla yansıtan bir edebiyat türüdür. S. Akıllıoğlu, H. Bektaş, I. Özgentürk, B. Yıldız, F. Baykurt, Y.Z. Bahadanlı, G. Dayıoğlu, Z. Livanelli, Y. Pazarkaya, Firuzan , M. Gür, Ş. Dikmen, T. Kıral, D. Akçam, İ. Elçi, K. Taylan bu konuları işleyen bazı yazarlar olup Türk işçilerin çocuklarını da eserlerinde konu etmişlerdir. Gerek şiir, haber, Roman, Öykü, gerekse çocuk anıları, hikayeler ve kültürel dokümanlar şeklinde üretilen bu eserlerde, gerek Türk işçilerinin gerekse bunların çocuklarının yaşayışları, duyguları, hem Almanya da hem de Türkiye'de başarıdan geçen zorlukları Almanca'ya çevrilerek yayımlanmaktadır, Hatta Max Frisch "Siamo İtaliai" 1965 yılında basılmış olan eserinde "Biz iş gücü istedik insan geldi" şeklinde ifadesinde ve A.P. MONTESARDO da "Die Gastarbeiter in der Literatur der BRD" başlıklı yazısında "misafir işçi" "yabancı işçi" mi şeklinde bir karşılaştırma yapmıştır. Gelenlere misafir muamelesi yapılmadığı için, kendisi yabancı işçi kavramını savunmuştur. (S.14) Aslında misafir işçilerin yazıya aktarılışı yeni konu olarak işlenmesi önce gazeteler, TV programları, Radyoda, kültürel haberlerde başlamış sonra bu edebiyat türü ortaya çıkmıştır. Başta "Kanak-Atak" (Kanak Saldırısı) konusuyla Feridun Zaimoğlu başı çekmiş ve Alman milliyetçilerinin Türkleri küçümsemek için geliştirdikleri bu sözcüğü işlemiştir. Cem Karaca da, Almanya'da sığınmacıyken, Rock grubunun adını "Cem Karaca ve Kanaklar" koymasıyla yabancı düşmanlarının elinden, kullandıkları silah alınmaya başlanmış ve zaman içinde Cem Karacadan sonra gelen kuşak, onun yolundan giderek, bu silahı geri teptirmesini bilmiştir. Türklerin Almanya'daki sıkıntılarını dile getiren diğer yazarlarımızı ve eserlerini şu şekilde sıralamak mümkün. Yazar ve aynı zamanda çevirmen olan Yüksel Pazarkaya, Almanya'ya 1958 yılında gelmiş Germanistik ve Felsefe okuyarak 1973 yılında edebiyata adım atmıştır. 1986 yılından sonra WDR (West Deutscher Rundfunk) radyo kanalının redaktörlüğünü yapan ve edebiyat alanında Adelbert von Chamisso gibi birçok ödül alan Yüksel Pazarkaya'nın romanlarını şu şekilde sıralamak mümkün:

- Rosen im Frost. Einblicke in die türkische Kultur. Zürich, 1982.
- Ich möchte Freuden schreiben. Zwei Gedichtzyklen. Schifferhude, 1983.

• Spuren des Brots. Zur Lage der ausländischen Arbeiter, 1983 (yabancı işçileri şikayet amacıyla yazılmış 1983)

• Die Wasser sind weiser als wir. Türkische Lyrik der Gegenwart, 1987,

• Der Babylonbus. Gedichte. Frankfurt am Main, 1989.

• Ich und die Rose, 2002 (Türk kültürüne bir bakış 1982)

• Odysee ohne Ankunft, 2004,

Yüksel Pazarkaya'nın "Heimat in der Fremde "isimli 3 kısa öyküsünün yanında bunu takip eden "Oturma izni" başlığı altında toplanmış 23 hikayesi bulunmaktadır. Her iki dili de kendi yazan Yüksel Pazarkaya'nın yukarıdaki eserleri yanında "Irrwege" başlıklı iki dilde şiir kitabı ve "Utku" başlıklı çocuk kitabı da bulunmaktadır.

Yazar aynı zamanda "Anadil" dergisinin yayımcısıdır ve Orhan Veli Kanık'ın "Fremdartig" başlıklı eserini Türkçe'ye çevirmiştir.

Almanca'yı çok seven Pazarkaya Almanca konuşurken Türkçe'den almış olduğu zevki yaşadığını söylemektedir. Ayrıca çocuk kitapları ve televizyon dizileri ve tiyatro oyunları da yazan Pazarkaya, çevirileriyle Türk iklimini Almanca'ya yansıtmayı amaçlamaktadır. Uzun yıllar Almanya'da yaşadığı için "Die Fremde hat sich an uns gewohnt, ich habe die Fremde überwunden." (Pazarkaya 1988. S. 100) "Yabancı bize alıştı, ben yabancıyı aştım" ifadesi de Pazarkaya'nın düşüncesini göstermektedir. Pazarkaya ayrıca Alman Edebiyatının yabancı kökenli yazarlarla büyük kazanımlar elde edeceği düşüncesindedir.

Hem Türk-alman oyuncu hem de yazar olan Emine Sevgi Özdamar ilk defa 1965 yılında Berlin'de bir fabrikaya işçi olarak gelmiştir. 1976 yılında Doğu Berlin'de Halk sahnesinde yönetici asistan olarak çalışmış ve orada Benno Besson ve Matthias Langhoff gibi ünlü isimlerle çalışmıştır. Oyunculuğa ve yöneticiliğe kadar yükselen sanatçı Doris Dörrie'nin "Happy Birthday, Türke" isimli filminde de yer almıştır.

Emine Sevgi Özdamar oyunculuğu dışında roman, şiir ve hikayeler de yazmıştır. Eserlerindeki konular ise yine Almanya'da edinmiş oldukları deneyimler ve yaşadıkları üzerinedir. Ingeborg Bachmann gibi önemli ödüllere sahip olan Emine Sevgi Özdamar'ın eserleri aşağıda belirtilmiştir.

• Karagöz in Alamania, (Tiyatro eseri 1982).

• Mutterzunge (Öykü, 1990

• Keleoğlan in Alamania, (Tiyatro eseri 1991)

• Das Leben ist eine Karawanserei, hat zwei Türen, aus einer kam ich rein, aus der anderen ging ich raus (Roman, 1992)

• Die Brücke vom Goldenen Horn (Roman, 1998)

• Der Hof im Spiegel (Öykü, 2001)

• Seltsame Sterne starren zur Erde. (Roman, 2003)

• Araftakiler -Hayatları Roman olanlardan- Emine Sevgi Özdamar, Corakli Sahbender, (auf Türkisch), Erschienen in "ADIM", 2004, Erzurum-Türkei.

Diğer bir yazarımız ise Alev Tekinay'dır. Dilbilimci ve edebiyatçı olan Alev Tekinay da 1971 yılında Almanya'ya gelmiş ve burada Germanistik öğrenimi görmüştür. Öğretmen olarak da görev yapan Alev Tekinay özellikle Türkçe eğitim kitaplarıyla tanınmaktadır. Eserleri:

• Über alle Grenzen, öykü, 1986,.

• Die Deutschprüfung, öykü, 1989,

• Engin im Englischen Garten, Kinder- und Jugendroman, 1990,

• Der weinende Granatapfel, Roman, 1990,

• Es brennt ein Feuer in mir, öykü 1990,

• Das Rosenmädchen und die Schildkröte, masal, 1991,

• Nur ein Hauch vom Paradies, Roman, 1993

Emine Sevgi Özdemir gibi hem oyuncu hem yazar olan Renan Demirkan da, 1962 de ailesiyle Almanya ya göç etmiş oyunculuk öğreniminden sonra bir çok aktivitelerde yer almıştır. 1982 yılından sonra Schimanski-sinema filmi "Zahn um Zahn" dan sonra sık sık televizyonlarda gördüğümüz Renan Demirkan'ın 1991 de ilk romanı "Schwarzer Tee mit drei Stück Zucker" çıkmış ve bu eseri dışında başka 4 romanı bulunmaktadır.

Almanya'da ilk Türk kökenli kabare sanatçılarımızdan samsun doğumlu Şinasi Dikmen sanatçı olarak birçok konuyu ele alarak, önyargıların yıkılmasına katkı sunmuştur. Almanya'daki Türk kabaretistlerin 'duayeni' olarak bilinen Dikmen, Frankfurt'da büyük güçlüklerle kurduğu KÄS Kabare Salonu ile Almanya'nın tarihi kenti Frankfurt'a imza atmıştır. 20 yıllık sanat yaşamında Almanya'nın her köşesine uğrayan sanatçı, Almanları güldüren Türk sanatçılar arasında yer almaktadır. Güldürürken düşündüren, düşündürürken kültürler arasında diyalogların kurulmasına çalışan Şinasi Dikmen'in, Almanya'da hasta bakıcı olarak başlayan yaşamı, kültürler arasında 'fahri elçiliğe' dönüşmüştür. Diğer sanatçılarımız gibi birçok ödüller alan ünlü Kabarist en son "Frankfurt 2003 yılı Skyline ödülü" sahibidir.

"Hurra, Ich lebe in Deutschland" isimli hicvi yanında 3 eseri daha bulunmaktadır.

30 dan fazla kitap yazan ve bunlardan birçoğu diğer dillere çevrilen 1979 yılından beri Almanya'da yaşayan ve buradaki göçmen işçileri eserlerinde konu eden diğer bir yazarımız ise Fakir Baykurt'tur. Baykurt, Anadolu'da bir zamanlar çiftçi olan ve şimdi batı Avrupa'da yaşayan kişilerin umutlarını, özlemlerini, isteklerini, sorunlarını, Almanya'da yaşamış oldukları uyumsuzlukları tüketime karşı tutumlarını işlemiş olup, diğerlerinden farklı olarak eserlerinde kişilerin kendilerini dile getirmelerine olanak sağlamaktadır. Kendisi de bir çiftçi ailesinden gelen ve Pedagoji okuyan Baykurt'un eserlerinde fakirlik ilişkileri, ağır iş, emir, güç, çıplak korku gibi konulara da rastlanmaktadır. **Meddahstil** olarak tanımlanan yazım türünde ise kişinin kendisi konuşmuyor, içinde bulunduğu durum kişinin kendi ağzından anlatılmaktadır.

- Die Rache der Schlangen" (Yılanların Öcü)
- Kampf der Herrschaft (Efendilik Savaşı)
- Das zehnte Dorf (Onuncu Köy)
- Mutter Irazca und ihre Kinder (Irazca ve ana ve Çocukları)
- Die Schildkröten (Kamplumbağalar)
- Der amerikanische Verband (Amerkan Sargısı)
- Der anatolishe Bahnhof (Anadolu Garajı)
- Die Sense (Tırpan) Der Tote an der Grenze (Sınırdaki Ölü)
- Zehntausende Ochsenkahren (Onbinlerce Kağnı) gibi Türkiyede yazmış olduğu eserlerinin yanında Almanya'da 1979 yılından itibaren göçmen işçileri konu alan eserlerini şu şekilde sıralayabiliriz.
- Yandım Ali (Ali ich bin verloren)
- Gece Vardiyası (Nachtschicht)
- Yüksek Fırınlar (Hochöfen)
- Barış Çöreği (Friedenstortel)
- Koca Ren (Der grosse Rhein)
- Dünya Güzeli (Der Weltschönstel)
- Saka Kuşları (Stieglitze)
- Duisburg Treni (Der Zug nach Duisburg)
- İçerdeki Oğul (Der Sohn)
- Eninde Sonunda (Letzendlich)
- Kuru Ekmek (Trocken Brot)
- Bir uzun Yol (Ein langer Weg)

Diğer birçok yazarlarımız gibi ödüller alan Baykurt çocuklar üzerine de yazılar yazmıştır ve bu yazılarında barış, Türk imajı, sevgi konularını işlemiştir.

Öğretmen olan ve 15 yıllık sınıf öğretmenliği (İlkokul) süresince edinmiş olduğu deneyimlerini, Münihteki eğitim süresince ve yabancı işçilerle yaşamış olduğu anılarını, görüşlerini eserlerinde yansıtan diğer bir yazar Gülten Dayıoğludur. Romanları, Radyo ve Televizyon oyun programları yanında işçi çocuklarının yurtdışında karşılaşmış oldukları eğitim sorunları paralelinde Türkiye'deki ilkokul kurallarını eleştirmiştir. Özellikle "Yurdumu Özledim" isimli eserinde çocukların masum dünyalarında karşılaşmış oldukları sorunları işlemiş ve Feridun Aktuna tarafından Almanca'ya çevrilmiş olan eserinin yanı sıra "Döl" "Geride kalanlar", "Yeşil Kiraz", "Geriye Dönenler", "Fadiş", "Dört Kardeştiler", "Suna'nın Serçeleri", "Ben büyüyünce" gibi Türkiye'de yazmış olduğu genellikle çocuk romanları bulunmaktadır. Bunların yanında yurt dışında yazmış olduğu eserlerini ise şu şekilde sırlamak mümkündür:

"Geride Kalanlar" 1983

"Sık dişini, Beiss die Zähne zusammen" 1981

"Ebem Kuşağı", "Regenbogen" 1984

"Dünya Çocukların Olsa" "Operation heisser Regen"

Eserlerini hiciv şeklinde yazan ve okuyucusunu güldürerek düşündüren, diğer yazarlarımızla aynı konuları işleyen Osman Engin 70'li yılların başından itibaren Almanya'da Bremen kentinde yaşamaya başlamış, Sosyal Pedagoji okumuş ve her ay Bremer Şehir gazetesinde Hicivleri yayınlamıştır. Başka gazete ve dergilerde de yazıları çıkmaktadır. "Deutschling", "Alle Dackel umsonst gebissen", "Der Sperrmüll" "Efendi" gibi eserleri bulunan Osman Engin, diğer yazarlarımızdan Hicivleriyle ayrılmaktadır.

Türk yazarların yanında işçi edebiyatıyla ilgilenen Alman yazarlar da bulunmaktadır. Bunları Heinrich Böll, Ursula Wölfel, Siegfried Lenz, Max von der Grün, Günter Wallraf, Angelika Mechtel, A. Kühn, A. Kluge, C. Schaffernnicht ve I. Ackermann şeklinde sıralayabiliriz. Sınıf farklılıkları, önyargılar ve Türklerin Almanlara olan tutumlarının yanında Türk kadınlarının görmüş olduğu baskıcı tutum, erkeklerin tembelliği, Türk aile yapısı ve gelenekleri de ele alınan konular arasındadır. Almanya' da çalışan ve ailesi Türkiye'de bulunan kişilerin aileleri tespit edilerek, Türkiye'de bu ailelerle yapılan sohbetler, büyük şehir kavramı, mevsimleri yaşayış biçimleri, gerek okulda gerekse toplum içerisinde yaşanılan dilsel zorluklar, yabancı olma duygusu, yabancı düşmanlığı, horlanmalar Alman yazarlar tarafından da işlenen konulardır. Hatta Ruth Hermann'ın yazmış olduğu "Wir sind doch nicht vom Mond" başlıklı eseri Türklerin içinde bulunduğu durumu göstermektedir. Almanlar tarafından yazılmış eserlerin yanında, yukarıda bahsetmiş olduğum Türk yazarlar tarafından üretilmiş olan eserlerin çoğu kısa hikaye türünde olup, gerek Türkçe gerekse Almanca veya her iki dilde basılmış olanları da vardır.

Edebiyat dışında sinema filminde oyunculuğunun yanı sıra film yapımcısı ve senaristi olarak Duvara Karşı filmiyle ödül almış olan Fatih Akın'dan burada söz etmeliyim.

43 yıllık süreç içerisinde bizim tanımlamış olduğumuz uyum ve yerleşme kavramlarının yanı sıra Sosyalizasyon, Integrasyon, Akkulturasyon ve Enkulturasyon gibi kavramlar önem kazanmaktadır. Çeşitli durumlarda kullanılan ve tanımlanan Integrasyon'u burada bizi ilgilendiren konumda, yani kültürel açıdan tanımlamak istiyorum. Yrd. Doç.Dr. Kadir Turan'ın "Almanya'da Türk Olmak" isimli eserinde Sosyoloji sözlüğünden almış olduğu tanımı vermek yerinde olacaktır. "Bilinç ve davranışların, belli bir değerler yapısına, özümleme yoluyla üye edilerek, sosyal bütünlüğün yeniden

kurulmasıdır. Ya da, dilin ve davranışların oluşum içinde, bir bütünün ahenkli unsurları haline getirilişidir. Standardize edilişidir. (Bireyden Topluma doğru davranış örneklerini, a) Kişilerin bir gruba veya organizasyona ya da toplumun önem verilen kesimine; b) Bir toplumu teşkil eden çeşitli ırkla, sınıflar, tabakalar ve gruplar arasında; c)Çeşitli topluluklar arasındaki farklar, yeniden eğitim yoluyla yönlendirilerek, toplum düzeninin ve kültürel yapının (toplumun bütününün yararına) bir üst seviyede yeniden tesisidir." (Kadir Turan 1997 S. 24) Tanımdan da açıkça görüleceği üzere maddelerde yer alan unsurlar her toplumda var olan unsurlardır. Fakat burada entegre olan topluluk Türk toplumu olduğu için zorluğu da bunlar çekmektedir. Burada gelişmiş olan endüstri toplumu Almanya olduğu için entegre olacak toplum Türklerdir. Yani yabancı işçiler alman topluma üye olmaya çalışacak. Yukarıda sözünü etmiş olduğumuz 73 sonrası isteyen yabancıların ülkede kalması, teşvik yasasından bile faydalanmayıp Almanya'yı tercih etmeleri Almanya'daki ilk entegrasyon politikasının sinyallerini vermiştir. Ve daha sonra Aile birleşimi, oturma müsaadesi almaları, çalışma müsaadesi almaları bu politikanın adımlarıdır. Kadir Turan Almanya'daki misafir işçilerin entegrasyon politikasının özünü şu şekilde maddelendirmiştir:

a) göç gerçeğini resmen ve hakikaten tanımak

b) özellikle çocuklar ve gençler için, tedbirlerin önemli ölçüde yoğunlaştırılması ve birleştirilmesi (Çocuk yuvaları, okul ve mesleki eğitim alanlarında)

c) Tüm farklı uygulamalara son vermek. (Özellikle okul sistemi içindeki Anadil ve Kültürü "Nationalklassen" benzeri dersler gibi)

d) İşyerleri ve eğitim kurumlarına girişlerdeki, gençlerin kaldırılmasını talep ettiği engellerin kaldırılması.

e) F. Almanya'da doğup büyüyen gençlere Alman Vatandaşlığına girme serbestliğinin hak olarak tanınması.

f) Yabancılar Yasasının yeniden gözden geçirilmesi. Tam bir hukuk gevenliğinin ve vatandaşlığa geçiş yolunun sağlanması. (özellikle, yabancı işçi ve ailelerinin meşruiyet ihtiyacının göz önüne alınması.)

g) Özellikle, uzun zamandan beri F. Almanya'da oturmakta olanların, siyasi haklarının güçlendirilmesi, Yerel seçim haklarının tanınması çok önem taşımaktadır.

Bu maddeler göz önünde bulundurulduğunda 43 yıllık süreç içerisinde Türklerin yukarıda sözünü etmiş olduğumuz gelişmeler sayesinde Entegrasyon evresini başarıyla geride bırakmış olduklarını ve gelecekte yapacakları kalkınma politikalarıyla da bu aşamaya ihtiyaç duymayacakları apaçık görülmektedir.

Sosyalizasyon kavramını ise özetlersek, bir toplumun ve kültürün üyesi olma yolundaki inanış; oluş sürecini ve modelini anlatan husustur. Sosyalizasyon, toplumsal aktivite ve kişilik olarak, içinde, insan organizmasının kimliğini kazandığı süreçtir. (Turan S. 28) Sosyalizasyon ile ilgili verebileceğimiz en iyi örnek II. Kuşak Türk Gençlerinin sosyalizasyon süreçleri içinde sürekli olarak iki ayrı Dil ve Kültürün etkisi altında kalma durumlarıdır.

Akkulturasyon'un tanımını ise HIRSCHBERG'in W. Wörterbuch der Völkerkunde (S. 17) den alan Kadir Turan, ilgili kavramı bir kültürün baskın olduğuna karar verilerek kabul edilmesi onunla aynılaşmaya, benzeşmeye çalışılmasıdır, şeklinde tanımlamaktadır. (S. 31) Almanya'daki Akkulturasyon olayını üç farklı şekilde görmekteyiz. Kültürel değişim (Kulturwandel), Kültürel farklılaşma (Kulturwechsel) ve Kültürel Gelişim (Kulturentwicklung) şeklinde anılan kültür değişimi 1. nesilde görülürken 3.